

Projekt DC07P02OUK002

Národní autority v prostředí muzeí a galerií - interoperabilita s NK ČR

Tezaury a slovníky v systémech správy sbírek v muzeích a galeriích v ČR

Poslední aktualizace 3.1.2012.

Úvod

Tento text je naplněním tří požadavků uvedených v projektu v kapitole Cíle projektu:

- shromáždit existující tezaury/slovníky (T/S) používané v systémech sbírkové evidence muzeí a galerií (Cíle projektu, bod 1, druhá odrážka),
- porovnat existující T/S užívané v muzeích a galeriích s národními autoritami NK ČR, analýza jejich datové struktury (Cíle projektu, bod 1, třetí odrážka),
- otestovat možnosti harmonizace používaných lokálních variant T/S a jejich začlenění do systému národních autorit (Cíle projektu, bod 2).

Tezaury a slovníky mezinárodní jsou obsahem samostatného textu.

Digitální dokumentace muzejních sbírek představuje obrovská množství dat. CITEM se mj. zabývá tím, jak tato data co nejlépe sestavovat, jak je ukládat a udržovat, aby se dala co nejefektivněji dále využívat. Jedním z předpokladů efektivního využívání dat je sjednocení používané terminologie, tj. používání společných seznamů, heslářů, slovníků, číselníků, systematických rejstříků, tezaurů apod. (dále pro stručnost jen "heslářů") při popisu sbírkových předmětů v muzeích. Ve světě knihoven bylo pro takové společné hesláře zavedeno označení "autority", z anglického authority. Slovo „autority“, resp. „autorita“, má však v češtině poněkud jiný význam a vyvolává u mnoha lidí odpor. Navzdory obsáhlým diskusím však lepší použitelný termín nebyl nalezen. V tomto textu označujeme slovem „hesláře“ nejruznější seznamy termínů, číselných a písmenových kódů, používaných při popisu a správě muzejních sbírek až dosud, kdežto slovo „autority“ ponecháváme jen pro zavedené autority knihovnické a jejich rozšíření pro potřeby muzeí v budoucnu. Toto rozšíření nazýváme „muzejní autority“, zkráceně „MA“, což lze vykládat i jako „mezioborové autority“.

Smysl a fungování autorit obecně a jejich muzejního rozšíření vysvětluje srozumitelně Lenhart (2007) a Lenhart (2011). Podstatné je, že jde o systém, lépe řečeno službu, stojící samostatně a přímo dostupnou uživatelům všech systémů pro správu sbírek, jako jsou např. Demus, Bach atd.

Tento text byl vytvořen jako podkladový materiál pro přípravu systému autorit pro oblast dokumentace muzejních a galerijních sbírek. Jde zde jen o pouhý přehled heslářů používaných v nejméně frekventovanějších systémech pro dokumentaci a správu sbírek. Prozkoumány a zdokumentovány byly tyto systémy:

Demus, Moravské zemské muzeum - CITEM, používán v cca 160 muzeích ČR, 9 samostatných oborových modulů (Botanika, Entomologie, Zoologie, Fotoarchiv, Geologie a mineralogie, Archeologie, Historie, Výtvarné umění, universální Katalog), zkoumáno bylo i zadání dalších dosud nerealizovaných modulů,

Bach ProMuzeum, Bach systems s.r.o., používán ve více než 100 muzeích ČR, 15 oborových modulů (Archeologie, Archiválie, Botanika, Etnografie, Fotoarchiv, Historie, Hudebniny, Mapy a plány, Numismatika, Obecné sbírky, Osteologie, Paleontologie a petrografie, Přírodovědné sbírky, Výtvarné umění, Zoologie),

Bach ProMuzeum SQL (modernizovaná varianta Bach ProMuzeum upravená pro Národní galerii v Praze, Valašské muzeum v přírodě a Farmaceutické muzeum), podrobnější informace nejsou veřejně dostupné,

ESMUS, Národní muzeum, poloprovozně testovaný, provozuschopné jsou dva obory (Numismatika,

Mykologie), další jsou v různých fázích rozpracovanosti, systém je určený jen pro Národní muzeum, podrobnější informace nejsou veřejně dostupné,
IMBUS, Národní technické muzeum, určený jen pro Národní technické muzeum - podrobnější informace nejsou veřejně dostupné,
Collective Access, Whirl-i-Gig (open source), Židovské muzeum - jediná instalace v ČR nasazená v provozu.

Cílem přitom nebyl úplný výčet zdrojů, ani jejich klasifikace z hlediska odborné kvality obsahu, ale jen přehled situace a zejména soupis údajů, polí, atributů, znaků potřebných pro jednotlivé oblasti. Tj. například, zda existují a používají se nějaké seznamy minerálů a zda je žádoucí v nich uvádět vedle názvu i chemické složení a krystalickou mřížku, nebo ne. Úmyslně jsou zde uvedeny i takové hesláře, které zjevně není nutno řešit v systému autorit, tj. malé, pevně a jasně dané, obecně přijímané, např. způsoby nabytí. Má-li systém fungovat pro nestálé, rozsáhlé a vyvíjející se hesláře, tak bez problémů zahrne i hesláře malé, jednoduché a uzavřené, pokud to bude vyhodnoceno jako užitečné.

Alternativní přístup by mohl vycházet nikoliv ze současné praxe, ale z opačné strany, z teoretického konceptuálního modelu CIDOC CRM. Zkoumáním tříd a vztahů hledat, co vše může tvořit jejich obsah (od univerzálních prvků po specifické). Z toho pak odvozovat potřebné hesláře. Tento postup však, v souladu s výše uvedeným zadáním z projektu, použit nebyl.

Přehled je uspořádán v souladu s obvyklým tradičním členěním muzejních oborů. Toto uspořádání je použito jen proto, aby čtenáři z muzejní praxe našli relevantní údaje pokud možno pohromadě. Obory jsou chápány v každém muzeu poněkud jinak, posunutě, navzájem se překrývají, je tedy mnohdy potřeba nahlížet i do oborů "sousedních". V tomto textu nejde o členění podle teoretické muzeologie, ale podle nároků na používání heslářů.

V další etapě práce na systému muzejních autorit očekáváme, že v uvedeném přehledu budou postupně u každého hesláře odlišeny údaje nezbytné, údaje žádoucí a údaje nepotřebné, případně doplněny údaje další, které mohou být v autoritní databázi užitečné. Dále že budou odlišeny (a posléze vyřazeny) takové hesláře, které z různých důvodů není nutno či možno realizovat jako autority, a že budou přidány hesláře dosud zde neuvedené, ale v praxi používané, či alespoň použitelné.

Tento text popisuje, v souladu s požadavkem v projektu, současný stav. Dosud to není návrh ničeho budoucího. Nicméně někde jsou přidány poznámky zaměřené už na budoucí systém autorit, případně budoucí verzi Demus apod. Jsou připojeny i komentáře o pokrytí tematiky jednotlivých heslářů systémem Národních (knihovnických) autorit ČR.

Použité zkratky

ČGS = Česká geologická služba

GIS = geografické informační systémy

I3S = Integrovaný systém správy sbírek, projekt zastaven počátkem roku 2011

INTERPI = Interoperabilita paměťových institucí, společný projekt Národní knihovny a Národního archivu zaměřený na zdokonalení systému autorit podle potřeb všech paměťových institucí.

ISO = označení mezinárodních norem vydávaných International Organization for Standardization

ISO-SEUD = Integrovaný systém ochrany movitých kulturních památek, ze strany Policie ČR nazývaný Systém evidence uměleckých děl

MA = muzejní autority (garantuje MZM - CITeM), lze vykládat i jako „mezioborové autority“ či „muzea a archivy“

NA ČR = Národní autority ČR (garantuje NK ČR)

NK ČR = Národní knihovna České republiky

SAS = Státní archeologický seznam (databáze archeologických nalezišť)

Oborové moduly Demus:

Kat = univerzální "Katalog",

His = historické sbírky (vč. archiválií),

Vum = výtvarné umění (volné i užitě),

Fot = fotobírky (dokumentární i umělecké),

Arl = archeologie,
Geo = geologie + mineralogie + paleontologie,
Bot = botanika,
Zoo = zoologie (obratlovci),
Ent = entomologie,
Krp = konzervátorsko-restaurátorská dokumentace.

Typy polí:

T = text (s udáním počtu znaků, např. T30),

M = memo (neomezený text),

N = číslo,

D = datum,

A = ano/ne.

PK - primární klíč tabulky (pole nebo skupina polí, jejichž obsah musí být pro každý záznam jedinečný)

Terminologie

Authority - selekční slovníky, řízené (např.věcné) i neřízené (např.jmenné).

Soubor autorit - otevřený soubor ověřených unifikovaných selekčních údajů určených pro zpracování a vyhledávání dokumentů a informací (= autoritních záhlaví), doplněný o nezbytný odkazový a poznámkový aparát. Otevřený znamená, že nemusí nutně obsahovat všechny termíny z oboru, ale jen termíny použité.

Tezaurus - uzavřený tematický seznam slov s podobným, příbuzným nebo opačným významem. Zachycuje vztahy nadřazenosti, podřazenosti, shody a podobnosti významu. Jednoznačně určuje preferovaný termín. Uzavřený znamená, že obsahuje vše k danému oboru/tématu. V tomto smyslu lze také chápat autority jako nehotový tezaurus. Tezaurus lze použít jako autority, naopak ne. Tezaurus se tvoří předem, aby popsal danou oblast, oproti tomu autority vznikají průběžně. Definice podle ISO 5964: Slovník řízeného selekčního jazyka uspořádaný tak, že explicitně zachycuje apriorní vztahy mezi pojmy (např. „nadřazený“ a „podřazený“).

Ontologie - popis vztahů mezi kategoriemi jisté části reálného světa, je obecnější než slovník, obecnější než tezaurus tím, že obsahuje významové vztahy. Nenahrazuje tezaurus, neboť neobsahuje doporučené termíny. Řeší rozklad doménové znalosti na základní znalostní elementy a specifikuje sémantické vztahy mezi nimi.

Slovník - seznam slov s vysvětlením.

Heslář - seznam slov bez vysvětlivek. POZOR: pro stručnost se v tomto textu používá slovo heslář v daleko širším obecném smyslu, zahrnuje autority, tezaurus, slovník, heslář, rejstřík, kódovník, klasifikační systém, katalog, gazetteer.

Rejstřík (index, registr) - heslář generovaný na základě datového obsahu existujícího informačního systému s odkazem na místo jejich výskytu.

Kódovník (číselník) - seznam kódů se slovním ekvivalentem. Slovníky, hesláře, kódovníky a číselníky se od autorit liší tím, že v nich nejsou zachyceny žádné vzájemné vazby hesel, žádné alternativní termíny.

Klasifikační systém - schéma implementující zařazení jednotlivých položek v rámci specifické logické struktury. Např. MDT (mezinárodní desetinné třídění).

Katalog - seznam objektů uspořádaný podle oborové systematiky.

Gazetteer - zeměpisný slovník, obvykle regionálně a/nebo tematicky vymezený, obvykle abecedně řazený, jména jsou doplněna dalšími informacemi, alespoň lokalizačními (souřadnice).

Soupis používaných heslářů

Vzhledem k masivnímu používání heslářů v Demusu jsou vždy napřed uvedeny hesláře z Demusu, pak teprve z ostatních systémů. Vždy je uváděn originální název hesláře použitý v daném systému. Přehled je uspořádán v souladu s obvyklým tradičním členěním muzejních oborů. Toto uspořádání je použito jen proto, aby čtenáři z muzejní praxe našli relevantní údaje pokud možno pohromadě. Obory jsou chápány v každém muzeu poněkud jinak, posunutě, navzájem se překrývají, je tedy mnohdy potřeba nahlížet i do oborů "sousedních". V tomto textu nejde o členění podle teoretické muzeologie, ale podle nároků na používání heslářů.

Univerzální hesláře

Demus

Adresář (všechny moduly Demus)

Jsou zde kurátoři, sběratelé, badatelé, předchozí majitelé, autoři publikací, muzea, galerie a další instituce. Osoby i instituce jsou v téže tabulce, přičemž některé osoby mají vazbu na jim nadřazenou instituci. Určeno je pro usnadnění praktických kontaktů.

(Srovnej s tab. Osobnosti v kap. Výtv.umění a Archeologie, určenou pro autory a historické postavy.) Obsahuje pole zkratka PK T13, jméno T20, příjmení T00 (sem se dává u institucí jejich celý název), titul před jménem T10 i za jménem T15, adresa (členěná na pole ulice T30, obec T30, PSČ T10 (rezerva kvůli cizině), stát T3), další kontakty (e-mail T50, telefon T50, banka vč.číslo účtu T30, IČO T11, DIČ T15), vazba na instituci T13 a funkci v ní T50, zařazení do skupin T15 (i několika, kvůli výběrové korespondenci).

Poznámka RNDr. Cempírek: kolega z Narodního muzea dr. Fisera ma pripravenou do tisku knihu o ceskych (a slovenskych ?) sberatelich ... to je uz kompletne hotovy slovník "Adresar". Druha vec ale jsou autorska prava, nicmene v nasem pripade by neslo o to zkopirovat knihu ale pouze prevzit seznam jmen, s nejakym jednoznacnym identifikatorem (datum narozeni+smrti, popr. místo bydliste ? - s timto by ostatne meli mit zkušenosti knihovny s "autory"). Kazdopadne existuje pomerne kompaktni zdroj informaci.

Závěr: NA ČR jsou otevřené k přijímání dalších jmen osob i korporací z MA prakticky bez omezení, nepočítá se však s uváděním adresy a dalších kontaktů. S ohledem na zatím nedořešené právní otázky ohledně ochrany osobních údajů bude vhodné ponechat většinu záznamů mimo centrální autoritní databázi. Ostatně i lokální databáze s osobními údaji podléhají zákonu č. 101/2001 Sb. o ochraně osobních údajů, zejména povinnosti registrace na Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Prezentace (všechny moduly Demus s výjimkou Bot a Krp)

Zejména jde o výstavy, pole pro zkrácený název výstavy PK T20 a plný název T100 (ve Vum též v anglické a německé podobě), místo T50, odkaz na pořadající instituci T13 (tab.Adresář), počáteční a koncové datum D, odkaz na katalog výstavy T30 (tab.Literatura), poznámka T255.

NA ČR obsahuje mezi korporacemi i akce, výstavy sem lze zařadit bez problémů a je to žádoucí.

Na podobném principu jsou ve většině modulů Demusu ještě tabulky Reversy (výpůjčky), InvRevize (inventarizace), Ošetření (v Zoo se jmenuje Preparace), BadListy (badatelské listy), Převodky, ale ve všech případech jde o akce individuální až důvěrné, nelze předpokládat nějaké jejich společně sdílené seznamy.

Závěr: Do NA ČR jednoznačně nepatří.

KódyISO (Demus moduly Kat, His, Vum, Fot, Arl, Geo)

Pevný a závazný kódovník pro druh předmětu podle bezpečnostního systému ISO-SEUD (Policie ČR), čtyřúrovňová hierarchie. Používá se jen v případě krádeže pro export dat do ISO-SEUD.

Pole KodISO PK T4, slovní ekvivalent T24, celkem 337 hesel.

Srovnej hesláře pro název předmětu u jednotlivých oborových modulů Demus, někde pevné, jinde doplňitelné.

Závěr: Úzce účelový heslář, užitečný jen po dobu existence systému ISO-SEUD. Do NA zřejmě nepatří.

Skupiny (všechny moduly Demus s výjimkou Fot, Ent, Geo a Krp, u Arl jsou tab. SkupinyFce, SkupinyMat)

Zkratky pro označení skupin, obvykle 5-20.

Pouze v Kat je seznam doplňitelný a Demus jej nijak dál nevyužívá.

V ostatních modulech je seznam pevný, podle zvolené skupiny se filtrují nabídky z jiných (rozsáhlých) heslářů u příslušných polí (např materiály, techniky, v botanice druhy, v Zoo a Arl rozměry, takže to funguje i jako návod k měření).

Pole Kod PK T1 (někde T2), Slovy T50.

Arl má dva hesláře pro skupiny: dělení podle materiálu a dělení podle funkce. Podrobněji v kap.Archeologie.

Závěr: Úzce účelové a oborově závislé hesláře, do NA asi nepatří. Většina hesel tam však bude jednotlivě, bez ambice na hierarchické uspořádání a zastřešení předmětů.

Rozměry (všechny moduly Demus mimo Bot, Ent a Krp)

Seznam zkratk rozměrů, v některých oborech (Arl, Fot, Vum,) je pevný, v ostatních doplňitelný.

Obsahuje pole Rozmer PK T10, Slovy T50, ve většině oborů (Arl, Zoo, Fot, Vum, Geo) i jednotky T5 (jinde jsou jednotky pevně dané).

Ve většině oborů (Arl, Zoo, His, Fot, Vum) je pole Pořadí N pro řazení zkratk v nabídce.

V některých oborech (Arl, Zoo) obsahuje i údaje pro filtrování a řazení nabídky podle skupiny, do níž patří měřený předmět, v Arl 10 polí (N) s pořad.číslem rozměru pro každou z 10 "rozměrových" skupin, v Zoo jediné pole T1 s písmenkem skupiny (rozměr použitelný ve více skupinách je reprezentován více záznamy).

Ve Vum jsou navíc pole pro anglické a německé ekvivalenty.

Závěr: NA ČR neobsahuje ani základní hesla (délka, šířka,...), a už vůbec ne speciální (zygomatická šířka lebky) a závislé na skupině. Má však smysl uvažovat o jejich zařazení. Výraz „zygomatická šířka lebky“ je obdobou výrazu „secese“.

Datování je popsáno u jednotlivých oborů

Lokality (všechny moduly Demus s výjimkou Vum a Krp)

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat).

Pole pro zkrácený název (T35 nebo T25, T50), v některých oborech (Bot, Geo, Arl) i pro plný název (T150), v závislosti na oboru pak pole pro alternativní názvy (Geo), charakteristiku, slovní lokalizaci, zeměpisné souřadnice (šířka T7, délka T8, systém T10, zdroj T50), nadmořskou výšku (T9), vazby na region (v Bot i fytochorion), vazby na administrativní oblasti (stát, kraj, okres, katastr), v některých oborech (Kat) i na historickou zem, v některých modulech (Bot, Zoo) směr a vzdálenost od středu katastru, číslo mapového listu (T60, lze zapsat několik čísel), číslo čtverce tzv. středoevropského síťového mapování (T30, lze zapsat několik čtverců).

Přesnější rozpis polí je uveden u každého oboru.

Závěr: NA ČR akceptuje jen obecně používané zeměpisné názvy, kdežto oborově a účelově vymezené lokality ne. Nebude-li ve sbírkových datech princip lokalit nahrazen uváděním souřadnic, či přímo vazbou na identifikační prvek v GIS, tak lze každou lokalitu navázat na nejmenší nadřazenou geo autoritu. Pohled na tuto problematiku v knihovnické komunitě se vyvíjí.

Oblasti (Demus moduly Kat, His, Fot, Geo, Bot, Zoo, Ent)

Doplňitelný seznam přírodovědných či národopisných regionů, Demus dodává tento seznam prázdný.

Pole pro název PK T50 a volný slovní popis T255. V některých oborech existuje obecně přijímaný systém, obvykle má samostatný slovník (Bot - Fytochoriony, Geo – Regiony). V zoologii se používá zoogeografická regionalizace, ale asi nemá zásadní význam.

U všech schází zejména časové vymezení platnosti názvu, vzájemné provázání různých názvů téhož území.

Závěr: Jasně kandiduje na zařazení do MA a NA ČR. Problém bude s homonymy - posunutý význam v závislosti na oboru, lze řešit uvedením oboru v závorce (tzv. kvalifikátor? Další problém je se zavedenými kódy, např. ve dvouúrovňovém systému fytochorionů v botanice. Kódy jsou ovšem jen pomůcka pro úspornější popisování výskytu.

Státy (všechny moduly Demus)

Pole pro standardní zkratku, název, v přír.oborech a Krp i latinský název. Cca 250 záznamů. (zkratka PK T3, Nazev T20, LatNazev T30, Reg T10, LatReg T10) (Reg a LatReg dodáváme nevyplněné)

Závěr: Jednoznačně použít NA ČR.

Kraje (Demus Zoo, Ent, Geo, His, Arl)

České a slovenské kraje, 22 záznamů.

PK ZkrKr T3 a ZkrSt T3, Navez T50

Závěr: Jednoznačně použít NA ČR.

Okresy (Demus Kat, Fot, Zoo, Ent, Geo, His, Arl)

České a slovenské okresy, 166 záznamů.

PK COkr T4 a ZkrSt T3, ZkrOkr T2, Navez T50, v Bot i Země T1)

Závěr: Jednoznačně použít NA ČR.

Obce (Demus Arl)

Jen české obce, 9196 záznamů.

PK CObce T6 a COkr T4 a ZkrSt T3, ZkrOkr T2, NavezObce T50

Závěr: Jednoznačně použít NA ČR, scházející obce přidat, pokud možno hromadně.

Katastry (Demus Kat, Fot, Zoo, Ent, Geo, His, Arl)

České a slovenské katastry, 16712 záznamů, doplnitelné o další

Všechny obory PK CKat T6 a COkr T4 a ZkrSt T3, Navez T50, CObce T6, Mapa T6,

Bot navíc souřadnice středu katastru ZSirkaKat T7, ZDelkaKat T8,

Zoo, Ent, Geo, His, Arl navíc vazba na kraj ZkrKr T3.

Použít NA ČR, scházející katastry přidat, pokud možno hromadně. Případně jen propojit. ***Kde je kompletní seznam katastrů?

Poznámka: Obec obvykle zahrnuje území jednoho nebo více katastrů, průměr je cca 2 katastry.

Závěr: U všech administrativních územních jednotek schází časové vymezení platnosti názvu, vzájemné provázání různých názvů a různé podřízenosti v průběhu času. Současné geoautority NA nic takového nemají. Pohled na tuto problematiku v knihovnické komunitě se však vyvíjí. Projekt INTERPI to bude řešit, pro archivy je to zcela zásadní požadavek.

Týká se však nejen administrativních jednotek, ale všech zeměpisných názvů (Orlovice – původně jméno hradu se postupně přeneslo na obec v podhradí, samotnému hradu (už jen terénní pozůstatky) se dnes říká Orlov) a oblastí (vymezení fytochorionů se může mírně měnit v závislosti na autorovi členění – běžně se užívá podle Skalického, ale ani ten jistě nebyl neomylný).

Není realizován slovník zemí v Demus Bot (pole Země v tab. Okresy bylo určeno jen pro rozlišení okresů na Čechy, Morava Slovensko, není však používáno) a v Demus Kat (pole Země T30 v tab. Sbírký je zcela volné). Jediným rozumným využitím pole Země v Bot je možnost automatického generování záhlaví schedy – "Flora bohemica/moravica/silesiaca". Jinak to k ničemu není, protože v přírodních vědách je zařazení lokality do území historické země (převzaté navíc z humanitních věd) až otázkou interpretace nálezu/dokladu, což je na badateli nebo dokumentátorovi.

Literatura (všechny moduly Demus)

V podstatě jde o náhražku propojení na záznamy v knihovnickém katalogu. Pole pro základní bibliografické údaje pro citace, zejména zkrácené označení, titul, autor, nakladatel, místo a rok vydání, anotace, odkaz na záznam o periodiku či sborníku, odkaz na připojený dokument.

PK T30, Autor T100, Titul T255, Typ T1, vazba na časopis ZkrPer T50, MistoVyd T50, Nakl T13 (váže na Adresar), RokVyd T9, Por T1, ISBN T13, Sign T10, Rozsah T4, Dil T30, RocnikPer T10, CPer T10, Str T20, Anotace M, Zprac T20, Pozn T255, cesta k dokumentu T50 a označení média T50.

Závěr: V NA ČR není. Pro MA by mohlo být řešeno katalogem zdrojů. Klasické publikace přebírat ze souborného katalogu, šedou literaturu, osobní výpovědi a prameny přidávat ručně.

Periodika (všechny moduly Demus)

Pole pro zkrácený název PK T50 a plný název T150, ISSN T9, ISBN T13 (určeno pro sborníky apod.), poznámky T255, Nakl T13 (odkaz na vydavatele do tab. Adresář).

Závěr: V NA ČR není. Pro MA by mohlo být řešeno katalogem zdrojů. Záznamy přebírat ze souborného katalogu.

AutořiLit (všechny moduly Demus)

Jména autorů jsou v podobě pro tisk citací, tj. včetně kolektivů, více jmen v jednom poli apod.

Pole pro jména PK T100, vazba na Adresář T13 (v případě kolektivu či více autorů jen pro jednoho z nich) a Pozn T255.

Závěr: V podstatě je zbytečné. V katalogu zdrojů zavést pro autory dva typy polí: display pole bez vazby a opakovatelné pole s vazbou na personální autority MA, resp. NA ČR.

Meny (Demus Kat, Vum, Bot, Zoo, Ent, Geo, His, Arl)

Doplnitelný seznam standardních zkratk měn, Demus je dodáván se 7 zkratkami, pole pro zkratku podle ISO-SEUD PK T3, ekvivalent podle ČSN T3, slovní ekvivalent T20.

Závěr: Zařadit do NA ČR, dosud je tam jen "americký dolar" a "česká koruna". Problém může být se zkratkami (USD, CZK, ...), snad bude stačit zkratka jako nepreferované jméno (450), nebo naopak zkratka preferovaná, slovní označení nepreferované.

Analyzy (Demus Krp, Arl)

Doplnitelný slovník názvů analýz pro konzervátory apod., pole ZkrAnal PK T50, Nazev T100, Pozn T255, na počátku 32 hesel (v Arl jen 23).

Závěr: Pravděpodobně zařadit do NA ČR. Preferovaným jménem by mělo být zkrácené jméno (v Demusu ZkrAnal), u některých analýz je uvedeno více možných zkratk. Podstatný je popis, při použití se kopíruje do textu zprávy.

Doporučení (Demus Krp, Arl)

Doplnitelný soupis pravidel pro nakládání s předměty v závislosti na jejich materiálním složení, pole Material PK T75, Doporučení T100, Rizika T150, Pozn T255, Demus je dodáván s počátečními 23 záznamy.

Závěr: Jde o jednoduchou znalostní bázi, doporučení nemají žádná jména, do autorit nepatří.

Bach ProMuzeum

Jak již bylo uvedeno výše, nejde o hesláře používaní pro regulování či usnadnění zápisu, ale rejstříky vytvářené dodatečně (automaticky s možností ručního přidávání) na základě existujících dat.

Rejstřík předmětů, jediné pole T255, plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu:

Archiválie - předmět (myšleno jako téma?)

Etnografie - předmět

Evidence nemov.památek - druh (památky)

Fotoarchiv - předmět

Historie - předmět

Numismatika - předmět (*není v rejstříku objekty, ale vecobj)

Obecné sbírky - předmět (*není v rejstříku objekty, ale vecobj)

Plakáty - předmět (*není v rejstříku objekty, ale vecobj)

St.tisky - předmětová hesla

Video a audio - hesla

Výt.v. umění - předmět (*není v rejstříku objekty, ale vecobj)

Závěr: Navázat na MA + NA ČR. Vyžádá si zřejmě rozsáhlé sjednocovací úpravy.

Rejstřík věcných objektů, jediné pole T255, plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu:

Evidence nemov.památek - název památky

Hudebniny - předmět (*opravdu není v rejstříku objekty, ale v rejstříku vecobj)

Mapy - název

St.tisky - předmět

Video a audio - název

Závěr: Jde o názvy (tj. tituly) jednotlivých předmětů. Pokud by šlo jen o jedinečné významné předměty typu Vyšebrodský oltář nebo Věstonická venuše, tak do MA i NA patří určitě. U statisíců méně známých, ale přesto jedinečných předmětů (jako např. fotografie kostela v Nasavrkách z roku 1905) je to sporné.

Rejstřík osob, je ve všech aplikacích, jediné pole T255, rejstříkují se do něj tato pole:

Archiválie - autor (ale ne určitě)

Bibliografie - autor

Botanika - sběratel, určitě (ale v aplikaci Přír.sběrky se ani sběratel ani určitě neregistrují)

Etnografie - autor

Evidence nemov.památek - autor

Fotoarchiv - autor
Historie - autor
Hudebniny - autor, upravil
Knihovna - autor
Mapy - autor, kreslič
Numismatika - autor
Obecné sbírky - autor
Osobnosti - jméno (celá tato aplikaci je heslářem osob, podrobněji viz kapitola Výt.v.umění)
Staré tisky - autor
Výt.v.umění - autor (ale už ne majitel)
Zoologie - sběratel (ale už ne určil)
Závěr: To vše přímo vybízí k navázání na MA a NA ČR.

Rejstřík dat, je ve všech aplikacích, jediné pole T255 (nepotvrzeno), plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu:

Archiválie - datování (ale ne datum nabytí, datum určení)
Bibliografie - datum vydání (u časopisů), rok vydání
Botanika - datum určení, datum sběru, datum nabytí
Botanické lokality - datum určení
Etnografie - datování
Evidence nemov.památek - datové určení
Fotoarchiv - datum vzniku
Historie - datování
Hudebniny - datování
Knihovna - rok vydání
Mapy - datum vzniku
Numismatika - datování, datum nálezu
Obecné sbírky - datování
Osobnosti - datum narození, datum úmrtí
Osobní fond - časový rozsah
Osteologie - datování
Plakáty - datování
Přír.sbírky . datum sběru
Soudob.dokumenty - neregistruje se, ale mohlo by datum vydání
Video a audio - datum výroby
Výt.v.umění - datování
Bach ProMuzeum SQL rozeznává pro Výt.v.umění dataci (konkrétní autorské datum vzniku) a datování (umělecko-historické určení volným textem)
Zoologie - datum sběru (ale už ne datum určení)
Závěr: Do NA ČR nepatří běžná data, ale oborové datovací systémy (geologická stratigrafie, archeologické kultury, ...) určitě ano.

Rejstřík míst, jediné pole T255, plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu:

Archiválie - místo vydání
Bibliografie - místo vydání
Botanika - geograf.lokalita, katastr
Botanické lokality (samostatná aplikace!) - geograf.lokalita, katastr
Etnografie - místo nálezu, místo původu
Fotoarchiv - místo vzniku
Hudebniny - místo vzniku
Knihovna - místo vydání
Mapy - místo vzniku
Numismatika - místo nálezu
Obecné sbírky - katastr, lokalita
Osobnosti - místo narození, místo úmrtí (ale už ne působiště)
Osteologie - lokalita
Plakáty - místo vydání
Přír.sbírky - katastr (ale už ne geograf.lokalita)
Soudob.dokumenty - neregistruje se, ale mohlo by místo vydání
Výt.v.umění - lokalita (to není z pole provenience, ale z pole lokalita!)

Zoologie - lokalita

Evidence nemov.památek - obec (ale ne katastr)

Závěr: Přímo volá po sjednocení a napojení na geo authority MA, NA ČR.

ESMUS

Podrobnější informace nejsou veřejně dostupné, a systém dosud není nasazen v plném rutinním provozu.

Humanitní obory

Společné pro humanitní obory

Demus

Osobnosti (Demus Kat, Vum, Fot, His, Arl)

Doplnitelný slovník osobností - umělci (kreativní i reprodukční), výrobci, historické osobnosti (vládci, vojevůdci, vědci, ...).

Pole jméno PK T50 (Arl má navíc i zkrácené jméno T13 jako vazbu na tab.Adresář), místo narození T50 i úmrtí T50, datum narození T13 i úmrtí T13, životopis (medailon) M volným textem (jazykové mutace!), zařazení do skupin T15. Obory Vum a Fot mají pole pro absolvovaná studia M (přebírá se z tabulky Školy), spolky či uskupení M (přebírá se z tabulky Spolky).

Závěr: Jednoznačně začlenit do MA + NA ČR.

Materiály (Demus Kat, Vum, Fot, His, Arl)

Předmět je často složen z více materiálů, slovník obsahuje jednotlivé materiály. Teprve Demus umožňuje k jednomu předmětu uvést více materiálů.

Pole název (PK T30, ve Vum T50, ve Fot T20), vysvětlení volným textem (T255), zařazení v hierarchii (T8), vazba na odpovídající materiál dle slovníku ISO-SEUD (MatISO B), ve Vum navíc i cizojazyčné ekvivalenty MaterialAng T50, MaterialNem T50), ve Fot ekvivalent anglický MatAngl T20, a podle archivářských standardů MatArchiv T20), V některých oborech i pořadové číslo pro logické řazení hesel.

V univerzální aplikaci Kat je slovník volně doplnitelný a členěný do třístupňové hierarchie.

V některých oborech (Vum, Arl) je slovník pevný a závazný, nezbytná volnost je umožněna jen přidáváním zpřesňujících výrazů z individuálního doplnitelného slovníku MatSpec (PK MatSpec T50 a Skupina T2, MatSpecAng T50, MatSpecNem T50), u Arl doplnitelná tabulka Materialy3 (PK T50, Pozn T255, Skupiny T60).

V obou jmenovaných oborech je pevný slovník členěn do dvouúrovňové hierarchie.

V Arl celkem 645 záznamů, z toho 123 jedinečných v první úrovni, 50 ve druhé, 176 kombinací.

Ve Vum celkem 2326 záznamů, z toho 861 jedinečných v první úrovni, 577 ve druhé, 2326 přípustných kombinací (technická realizace slovníku je jiná než u Arl).

V obou jmenovaných oborech je pevný i volný slovník filtrován v závislosti na zadané skupině (kategorii, druhu) předmětu.

Závěr: MA + NA ČR: je žádoucí materiály zařadit, ale bude to velmi obtížné - jde o hierarchický tezaurus, jehož podoba musí reflektovat závislost podle oboru, podle místa, podle času (tentýž výraz může mít podle okolností různý význam a patřit na jiné místo v hierarchii). Řešit doplněním oboru platnosti k termínu. Významný bude upřesňující popis.

MatOšetření (Demus Krp, Arl)

Doplnitelný slovník, materiály používané při konzervaci a restaurování, na počátku 29 hesel, pole MatOš PK T100 (v Arl jen T50), ChemSlož T100, Pozn T255, v Krp navíc NavrhDekonz T255.

Závěr: MA + NA ČR: viz předchozí odstavec.

MatISO (Demus Kat, Vum, His, Arl)

Pevný slovník materiálů dle ISO-SEUD, obsahuje název a zařazení v hierarchii, celkem 53 hesel.

Použije se jen při krádeži pro export dat do ISO-SEUD. Totéž je v Demus Geo.

Závěr: Z odborného pohledu naprosto nesystematický a všeobecně odmítaný produkt policie. Je nutný

při transformaci dat pro export do SEUD. Neřešit v rámci autorit, ale ponechat na systém realizující propojení na SEUD, resp. SEUD sám.

Techniky (Demus Kat, Vum, His, Arl)

Pole název PK T30 (ve Vum T50), vysvětlení volným textem T255, v Kat i zařazení v hierarchii T8,

ve Vum i anglický a německý ekvivalent TechnikaAng T50, TechnikaNem T50.

V Arl i seznam skupin předmětů, pro něž se heslo používá (T60).

V Kat a His je slovník volně doplňitelný a členěný do třístupňové hierarchie.

Ve Vum a Arl je slovník pevný a závazný (Vum 1749 hesel, Arl 72 hesel), ve Vum je jistá volnost umožněna přidáváním zpřesňujících výrazů z individuálního doplňitelného slovníku TechSpec (TechSpec PK T50 a Skupina T2, TechSpecAng T50, TechSpecNem T50).

Ve Vum je pevný slovník členěn do dvouúrovňové hierarchie, 1059 hesel je v první úrovni, 690 ve druhé.

V obou jmenovaných oborech (Vum, Arl) je pevný i volný slovník filtrován v závislosti na zadané skupině (kategorii, druhu) předmětu.

Závěr: Podobně jako materiály - je žádoucí zařadit do MA + NA ČR, ale bude to obtížné - jde o hierarchický tezaurus, jehož podoba musí reflektovat závislost podle oboru, podle místa, podle času (tentýž výraz může mít podle okolností různý význam a patřit na jiné místo v hierarchii). Řešit doplněním oboru platnosti k termínu. Významný bude upřesňující popis.

NametyISO (Demus Kat, Vum, Arl)

Pevný slovníček námětů výtvarných děl, 15 výrazů, pole Námět PK T20, Pořadí N.

Závěr: Je nutný při transformaci dat pro export do SEUD. Vzhledem k jeho charakteru (malý, pevný, nevědecký) nedávat do NA ČR a jen zabudovat do aplikace.

TvaryISO (Demus Kat, Vum, Arl)

Pevný slovníček základních tvarů předmětů podle systému ISO_SEUD, 11 výrazů, pole Tvar PK T16, Pořadí N.

Závěr: Je nutný při transformaci dat pro export do SEUD. Vzhledem k jeho charakteru (malý, pevný, nevědecký) asi nedávat do NA ČR a jen zabudovat do aplikace.

Ze zadání **Technických sbírek** (2000) návrhy na slovníky Výrobce, Barvy, a řadu dalších, všechny už jsou zde uvedeny u jiných modulů.

Bach

aplikace Osobnosti, hlavní tabulka **data** má pole Číslo karty T50, Fond T100, Obor činnosti T100, Jméno T200, Jiná příjmení T100, Pseudonym T100, Datum narození T50, Místo narození T150, Datum úmrtí T50, Místo úmrtí T150, Životopisná data M, Působíště T200, Veřejné působení M, Charakter činnosti M, Práce z oboru M, Jiné publik. práce M, Práce o něm M, Pozůstalost M, Poznámka M.

Závěr: Jednoznačně odpovídá personálním autoritám MA a NA ČR.

Rejstřík nakladatelů (v některých oborech se jmenuje r.institucí, dokonce i r.objektů), jediné pole T255, plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu:

Bibliografie - nakladatel

Fotoarchiv - nakladatel

Hudebniny - nakladatel, vytiskl

Knihovna - nakladatel, vytiskl

Mapy - vydavatel

Plakáty - vydavatel, vytiskl

Soudob.dokumenty - nerejstříkuje se, ale mohlo by: vydavatel, vytiskl

Staré tisky - nerejstříkuje se, ale mohlo by: nakladatel, vydavatel, vytiskl

Závěr: Jednoznačně odpovídá korporativním autoritám MA a NA ČR.

Rejstřík předmětů, jediné pole T255, plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu:

Bibliografie - předmětové heslo

Knihovna - předmětová hesla

Závěr: MA + NA ČR by měly obsahovat všechny obecné názvy předmětů. Sestavení autorit a konverze z rejstříků Bacha bude odborně vysoce náročná práce.

Výtvarné umění (+ fotoarchiv, bibliografie)

Demus

Předměty (Demus Fot)

Pevný slovník druhů fotografie, 66 hesel, pole pro označení (PK T50) a další 4 pole pro jeho ekvivalenty pro různé příležitosti (anglicky T50, podle ISO-SEUD T30, podle archivářského slovníku T20, pro tisk na popisky T50), pole pro zařazení v třístupňové hierarchii T8.

Závěr: Jasně kandiduje na přepsání do MA + NA ČR. Drobný problém s označováním kategorie nepreferovaných ekvivalentů.

Vum slovník předmětů nemá, pole Predmet T50 v tab. Sbirky je zcela volné, používá se pro užité umění.

Pro volné umění se využívá jen pole Titul T255 pro název díla, opět volný text bez jakékoliv regulace. Titulů lze uvést více, např. cizojazyčné ekvivalenty.

Otázka: Lze název uměleckého díla (obsah pole Titul) považovat za předmětové heslo? Zdá se, že spíše ne.

Závěr: MA + NA ČR by měly obsahovat alespoň základní obecné názvy předmětů. Sestavení autorit a sběr a konverze výrazů z dat Demusu bude odborně vysoce náročná práce.

Školy, Spolky (Demus Vum, Fot)

Obsahují název (PK T50) a volnou slovní charakteristiku (T255) (schází zejména časové vymezení platnosti názvu, vzájemné provázání různých názvů téže korporace)

Závěr: Nepochybně převést do korporativních autorit MA+NA ČR.

Osobnosti (Demus Kat, Vum, Fot, His, Arl)

Viz obecná kapitola Humanitní obory.

Závěr: Jasně patří do MA+NA ČR.

Ateliery (Demus Fot)

Doplňitelný seznam fotoateliérů, pole pro název ateliéru (PK T50), poznámku (M) a vazbu na tab.Adresář (T13).

Závěr: Nepochybně převést do korporativních autorit MA+NA ČR.

Role (Demus Vum, Fot)

Doplňitelný slovník výrazů pro pojmenování role osoby při vzniku, výrobě, úpravách předmětu. Pro Vum je Demus dodáván se 20 záznamy, pro Fot 9 záznamů (jiných).

Vum - pole Role PK T30, Pozn T255, plus pole pro anglický a německý ekvivalent, obě T30.

Fot - pole Role PK T30, Poradi N.

Závěr: Role není totéž co povolání (např. "maloval" neznamená, že byl "malíř", podobně "tvůrce předlohy (inventor)" asi nemůže mít heslo "tvůrci předloh"). Z 20 hesel Vum lze něco příbuzného v NA ČR najít pro 7 (fotografové, kreslíři, malíři, rytci, sochaři, tiskaři, editoři). Ze sedmi hesel Fot lze najít čtyři (fotografové, paspartéři, rámaři, retuš), ale nelze odlišit autora pozitivu od autora reprodukce.

Těžké bude stanovit hranici, jak jemné rozlišení je ještě přijatelné a co už ne: když je v NA fotograf, proč tam není autor pozitivu? Atd. Nerozhodnuto.

Datace (Demus Fot)

Volně doplňitelný slovník pro původní formulace (středověk, první republika), jde o datování obsahu snímku. Obsahuje alfanumerický výraz (PK T50, v His jen T30) a vysvětlení volným textem (T255).

Některé obory mají pro dataci volné pole bez slovníku (Vum T30, Arl T100).

Ve většině oborů je paralelně zavedeno pomocné odvozené numerické datování pomocí dvou letopočtů.

Problématické je datování prostřednictvím kulturních či stylových období (barokní styl se uplatňoval jindy v Čechách a jindy ve Španělsku, totéž platí i pro magdalenien nebo latén v archeologii).

Závěr: Datování obecně platnými pojmy (středověk, doba bronzová) je vhodné vázat na MA+NA, datování konkrétním datem nebo konkrétním vztahem (za vlády Karla Velikého) asi ne. To by vyžadovalo oddělit volné display pole od textového pole pro vazbu na autority a ještě mít dvě

datumová pole pro počáteční a koncové datum. Nerozhodnuto.

Lokality (Demus Fot)

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat).

Název PK T50, Katastr T6, Okres T4, Stat T3, Oblast T50, Pozn T255

Závěr: Mnohé použité názvy lokalit v NA jsou či budou, ale kompletní převod všech individuálně a jednoúčelově vytvořených označení zřejmě nebude vhodný. Výjimkou mohou být obecně přijaté a kodifikované systémy, např. SAS v archeologii.

Adjustace (Demus Vum, Fot)

Pevný slovníček 17 zkratk pro různé typy adjustace fotografií. Pole pro zkratku (T5), slovní ekvivalent (T50), poznámku (T50) a pořadové číslo (N) pro logické řazení hesel. Každá použitelná kombinace výrazů má samostatné heslo, např. "zaskleno, rámováno".

Závěr: Podstatou tohoto hesláře je to, že vymezuje množinu použitelných výrazů (včetně několika kombinací) a všechny ostatní vylučuje. V autoritách jsou či budou tyto výrazy (ne kombinace) v obecném smyslu. Omezovací funkce by vyžadovala zařadit vedle nich ještě kompletní množinu (17) použitelných výrazů s kvalifikátorem účelu. To se jeví jako násilné. Pravděpodobně proto zůstane jen ve formě pevného slovníku v aplikaci.

Barvy (Demus Fot)

Pevný slovníček 7 zkratk pro různé typy barevnosti fotografií (černobílá, kolorovaná, barevná). Pole pro zkratku (T3), slovní ekvivalent (T50) a pořadové číslo (N) pro logické řazení hesel.

Závěr: Některé výrazy už jsou v NA (barevná fotografie), další by dobře mohly být (tónováno), problém by byl s kombinovanými hesly (tónováno+kolorováno). Podobný případ jak Adjustace.

Povrchy (Demus Vum, Fot)

Demus Vum - PovrchyISO - pevný slovníček (7 výrazů, např. Polychromie, Zlacení) jen pro účely exportu do ISO-SEUD. Pole PovrchISO PK T16, Poradí N.

Závěr: Je nutný při transformaci dat pro export do SEUD. Vzhledem k jeho charakteru (malý, pevný, nevědecký) asi nedávat do NA ČR a jen zabudovat do aplikace.

Demus Fot - Povrchy - pevný slovníček (6 výrazů, např. lesklý, matný). Pole Povrch PK T2, Slovy T20, Pozn T255, Poradí N.

Závěr: Jde o obecná slova (lesklý, matný, velvet,...) používaná v konkrétním úzkém významu, asi zůstanou mimo MA+NA.

Původnost (Demus Vum, Fot)

Vum - pevný číselníček (originál, replika, falzum, ...), 11 záznamů, pole Puvodnost PK T40, KodPuv T2.

Fot - pevný kódovnicíček (originál, kopie, reprodukce, ...), 7 záznamů, pole Puvodnost PK T3, Slovy T30, Pozn T255, Poradí N.

Závěr: Může být v MA+NA, většina výrazů už tam je, drobná potíž se zavedenými zkratkami/kódy a s omezením nabídky jen na určené výrazy.

Formaty (Demus Fot)

Pevný slovníček 13 zkratk pro různé formáty fotografií, např. "9x12", "kabinetka". Pole pro název formátu (T20), šířku (N) a výšku (N), jednotky (T5), vysvětlující poznámku (T255) a pořadové číslo (N) pro logické řazení hesel.

Závěr: Příliš specifické než aby mohlo být v MA+NA.

KlíčeObsah (Demus Vum)

Doplnitelný seznam klíčových výrazů pro záznam obsahu díla, pole klíč (T30) a vysvětlující poznámka (T255).

Závěr: Nic nebrání použití tematických autorit, jen bude nějaká práce s odsouhlasením nových hesel.

KlíčeSI (Demus Fot, Vum)

Fot - doplňitelný slovník klíčových výrazů pro záznam obsahu snímku (objekty na snímku), pole klíč (T30) a vysvětlující poznámka (T255).

Závěr: Míchají se zde obecné pojmy s konkrétními osobami, korporacemi a místy. Pokud by bylo v

oddělených polích, tak vazbám na autority nic nebrání.

Vum - fyzicky neexistuje jako tabulka, do nabídkové roletky se jen zobrazují všechny dříve použité výrazy, T30. ***kde se používá???

Temata - (Demus Fot)

Doplnitelný hierarchický slovník výrazů pro téma snímku, pole Tema PK T50, Pozn T255, Zarazení T8. Závěr: Převedením do autorit by se poměnila hierarchie a některé výrazy by asi nebyly přípustné (chata - v zimě). Přesto je třeba o použití autorit uvažovat.

Ze zadání Bibliografie (1999) návrhy na slovníky Role, Témata, Formáty, Písma, Papíry, Jazyky.

Etnografie (+ historie)

Demus

Názvy (Demus Kat, His)

Doplnitelný seznam názvů předmětů. Pole název PK T50, vysvětlení volným textem T255, zařazení v tříúrovňové hierarchii T8.

Závěr: MA+NA ČR - názvy předmětů jsou jedním z hlavních adeptů na řešení autoritním systémem, současně největším problémem - místní, časová a oborová závislost významu, často nezbytnost obrázků.

Systém (Demus Kat, His)

Doplnitelný systém tématických kategorií, tříúrovňová hierarchie.

Pole pro název či kód kategorie T50, popis volným textem T255, zařazení v hierarchii T8.

Závěr: MA+NA ČR - určitě. Budou problémy s převodem individuálních hierarchických systémů do jednoho autoritního.

Datace (Demus Kat, His)

Volně doplnitelný slovník pro původní formulace (středověk, první republika), jde o datování vzniku předmětu (v některých oborech je potřeba podobně datovat i užívání předmětu). Obsahuje alfanumerický výraz (PK T50, v His jen T30) a vysvětlení volným textem (T255).

Některé obory mají pro dataci volné pole bez slovníku (Vum T30, Arl T100).

Ve většině oborů je paralelně zavedeno pomocné odvozené numerické datování pomocí dvou letopočtů.

Závěr: Mnoho (většinu?) výrazů lze začlenit do MA + NA ČR. Významná část datací je příliš konkrétní, individuální, než aby mohly být do autorit zařazeny (např. "předjaří 1896", všechna numerická data).

Osobnosti (Demus Kat, Vum, Fot, His, Arl)

Viz obecná kapitola Humanitní obory.

Závěr: Nepochybně začlenit do MA + NA ČR.

Lokality (Demus Kat, His)

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat).

Kat: název PK T50, Země T30, Katastr T6, Okres T4, Stat T3, Oblast T50, Mapa T27, Ctverec T23, ZSirka T7, ZDelka T8, NmVyska T9, Pozn M

His: název PK T50, Země T30, Katastr T6, Okres T4, Kraj T3, Stat T3, Oblast T50, Mapa T27, Ctverec T23, ZSirka T7, ZDelka T8, ZSystem T10, Zdroj T50, NmVyska T9, Pozn M

Závěr: Do autorit patří jen obecně uznávané národopisné oblasti, a samozřejmě obce, hory apod, ale určitě ne individuálně vymezené lokality bez obecně uznávaného názvu.

ArchFondy (Demus His)

Doplňovatelná databáze archivních fondů, individuální

Pole ArchFond PK T20, Zpracoval T13, Zapsal T13, DatZap D, Nazev T100, CasRozsah T30, Pocet T30, ZivData T255, RozsahBM N, Pozn T255, Zivotopis M, Vyvoj M, Charakteristika M, Obsah M, Protokol M.

Lze označení archivního fondu považovat za předmětové heslo?

Žádná regulace (pravidla pro tvar označení fondu) v Demusu uplatněna není, jen zákaz duplicit.

Závěr: Názvy fondů do autorit nepatří, naopak jména původců (osob i korporací) určitě ano.

Ze zadání Bibliografie (1999) návrhy na slovníky Role, Témata, Formáty, Písma, Papíry, Jazyky.

Administrativní územní jednotky (státy, kraje, okresy, obce, katastry) viz úvodní společná kapitola.

Bach

Rejstřík hesel, jediné pole T255, plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu: Archiválie - klíčová slova

Závěr: Převod bude náročný - vyskytují se výrazy patřící do všech typů autorit (osoby, korporace, místa, pojmy), i výrazy do autorit nepatřící.

Etnografická komise AMG

Etnografické pojmosloví (vyvíjeno postupně od roku 1978, ponejvíce v Rožnově p.R.), názvy předmětů, nyní stovky až tisíce hesel (název předmětu + vymežující znaky + doplňkové znaky + synonyma + definice + způsob měření + často i obrázek či více obrázků + zdroj). Pokryto je snad 10-50% oblasti zajmu. Uloženo je to v několika souborech doc podle tematických okruhů.

Problémy:

Vedle synonym jsou často i homonyma (totéž slovo s jiným významem) v závislosti na době, místě, případně jen na kontextu (funkci).

Podobná závislost samozřejmě i u synonym.

Významná role obrázků jako doplňku či srozumitelnějšího ekvivalentu definice.

Nejasné hranice oborů v muzeích, prolínání sbírek, proto jsou možné kolize "pojmosloví" v průnicích sousedících oborů (etnografie, hudební věda, historie, archeologie, užité umění, ...)

Závěr: Jeden z hlavních smyslů a současně hlavních problémů autorit.

Skupiny

Závěr: Úzce účelové a oborově závislý heslář, do NA asi nepatří. Většina hesel tam však bude jednotlivě, bez ambice na hierarchické uspořádání a zastřešení předmětů.

Numismatika

Demus

Demus - modul Num je dosud jen ve stadiu zadání datovaného 4.7.1997

Typy

Doplnitelný rejstřík (katalog) typů platidel, pole KodISO, Druh, Hodnota, Předmět, StátVz, DynEtn, ZeměVz, MístoVz, Vydal, Působnost, PlatOd, PlatDo, Líc, Rub, Hrana, Pozn.

Otázka: Jak jemně jsou typy rozlišeny? Jsou bankovky ČR jeden typ, nebo má každá hodnota vlastní typ, nebo i každá varianta tisku?

Závěr: Názvy typů do věcných autorit patří (je otázka do jaké hloubky), popisy zřejmě do vlastní databáze.

Nálezy

Doplňovatelná databáze nálezů mincí.

Závěr: Individuální, do autorit nepatří.

Země

Seznam států, historických názvů zemí.

Závěr: Jasné geografické autority, nutno prosadit časové a hierarchické vazby mezi nimi.

Vydavatelé

Slovník vydavatelů platidel (osobnosti – panovníci, církevní hodnostáři a jiné osoby, města apod.) s uvedením doby vlády či období, ve kterém své mince vydávali.

Závěr: Jména osob i korporací patří určitě do autorit. Problém je v tom, že ani u osob ani u korporací

není doba vydavatelské aktivity shodná s dobou života osoby či existence korporace. U osob může být v charakteristice či životopise (pro filtrování a řazení nedostatečné), nebo v události Zaměstnání (trošku násilně). U korporací zatím není jasné. Řešením tedy může být zcela oddělit vydavatele do samostatné databáze s vazbou na autority přes jméno osoby či korporace.

Nominály

Slovník mincovních nominálů a jejich hodnot.

Závěr: Do autorit asi nepatří.

Mincovny

Slovník názvů mincoven.

Jasně korporativní autority.

Mincmistři / Autoři

Slovník jmen mincmistrů / autorů v souvislosti s uvedenou mincovnou.

Závěr: Jasně personální autority.

Datace

Rok vydání platidla, jeho platnost od - do.

Otázka: Je to seznam všech možných intervalů? Nejde o nedorozumění?

Závěr: Nejde-li o omyl, tak jde o čistě účelovou databázi, do autorit nepatří.

ESMUS

Podrobnější informace nejsou veřejně dostupné, a systém dosud není nasazen v plném rutinním provozu.

Archeologie

Demus

Předměty

Název předmětu je v Demusu rozdělen do tří polí, při tiscích se jejich obsah spojuje. Tento slovník se používá u prvních dvou polí, třetí pole je neregulované.

Jde o pevný dvouúrovňový hierarchický slovník názvů předmětů filtrovaný do nabídek podle materiálových skupin, obsahuje skoro 11 000 záznamů, ale unikátních výrazů je pouze 682 v první úrovni, 1105 ve druhé, celkem 4507 přípustných kombinací, pole Predmet1 T50, Predmet2 T50, KodISO T4, Poradi N, Pozn T255, Skupina T2, SkupinaRZ T1. Pro zajištění potřebného stupně volnosti je jako třetí úroveň doplnitelný slovník **Předměty3** (PK T50, Pozn T255, Skupiny T60). Výsledný název předmětu vzniká spojením vybraných výrazů ze všech tří úrovní.

Závěr: Názvy předmětů jsou jedním z hlavních adeptů na řešení autoritním systémem a současně i největším problémem - místní, časová a oborová závislost významu, často potřeba ilustrací.

DruhyObjektu

Pevný slovník typů nemovitých objektů (bašta, hrob, pec, ...), tj. pro "okolí", z něhož muzejní sbírkový předmět pochází, 122 hesel, pole pro zkrácený název T13, plný název PK T20 a pořadí N.

Závěr: Patří do autorit, ale pozor na někdy zúžený či posunutý význam proti obecné řeči. Pro filtrování jen archeologických výrazů do nabídky archeologické aplikace by bylo nutno zavést kvalifikátor oboru.

CharObjektu

Pevný seznam výrazů pro charakteristiky nemovitých objektů (kámen, klenutý, kovářská, ...), 94 hesel, pole pro zkrácené označení T13, plné označení PK T25, Poradi N.

Závěr: Zdá se příliš specifické než aby bylo v autoritách.

Stratum

Pevný slovníček dle metodiky kontextuální archeologie pro typ stratigrafické jednotky neboli kontextu (uloženina, výkop, zeď,...), kam předmět patřil. Celkem 7 hesel. (Není realizován tabulkou, ale natvrdo zapsán v kódu programu.)

Závěr: Smyslem slovníčku je regulovat zápis, význam použitých slov se nekryje s jejich běžným

významem. Při zařazení do autorit by bylo nutno zavést kvalifikátor oboru a účelu.

SkupinyFce

Pevný seznam zkratk pro skupiny předmětů podle jejich funkce, 12 skupin, pole pro zkratku PK T2, slovní označení T100, Poradí N.

Závěr: Úzce účelové a oborově závislý heslář, do autorit asi nepatří. Většina hesel však v autoritách bude jednotlivě, bez ambice na hierarchické uspořádání a zastřešení předmětů.

SkupinyMat

Pevný seznam číselných kódů pro skupiny předmětů podle materiálu, klasické archeologické dělení, 17 skupin, pole pro číselný kód PK T2, slovní označení T50, Poradí N.

Závěr: Úzce účelové a oborově závislý heslář, do autorit asi nepatří. Většina hesel však v autoritách bude jednotlivě, bez ambice na hierarchické uspořádání a zastřešení předmětů.

Materialy

Viz společná kapitola humanitních oborů.

Techniky

Viz společná kapitola humanitních oborů.

Kultury

Pevný slovník datování (příslušnost ke kultuře) podle SAS, obsahuje alfanumerickou zkratku PK T6, slovní název kultury T50 (např. d.bronzová) a zařazení v hierarchii (velmi elegantně pomocí dvou čísel - každá kultura má chronologické pořadové číslo podle svého konce a vedle něj pořadové číslo první kultury se shodným počátkem). Celkem 156 hesel.

Závěr: Účelově a oborově závislý heslář, propracovaný hierarchický systém, při začlenění do autorit by bylo nutno hierarchii zachovat. Mnohá hesla však v autoritách již jsou, ovšem v hrubší a možná i jinak uspořádané hierarchii. Nerozhodnuto.

Aktivity

Pevný seznam zkratk pro aktivity (pohřební, sídlištní, ...), 22 hesel, pole pro zkratku PK T4, slovní označení T50 a pořadí N.

Závěr: Úzce účelové a oborově závislý heslář, do autorit lze zařadit jen s kvalifikátorem oboru a účelu.

Arealy

Pevný seznam výrazů pro areály (pohřebiště, tvrz, ...) daný systémem SAS, 43 hesel, pole pro zkratku PK T11, slovní označení T50 a pořadí N.

Závěr: Úzce účelově a oborově závislý heslář, znamenité zkratky (např. "sí.vyš.ope."), do autorit lze zařadit jen s kvalifikátorem oboru a účelu.

Profily

Pevný slovníček výrazů pro popis profilu jámy, 8 hesel, pole Profil PK T30, Poradí N.

Závěr: Úzce účelově a oborově závislý heslář, do autorit lze zařadit jen s kvalifikátorem oboru a účelu.

Pudorisy

Pevný slovníček výrazů pro pudorisy nemovitého objektu, 11 hesel, pole Pudorisy PK T30, Poradí N

Závěr: Úzce účelově a oborově závislý heslář, do autorit lze zařadit jen s kvalifikátorem oboru a účelu.

Teren

Pevný slovník zkratk pro terénní útvary, 35 hesel, pole Teren PK T4, slovní specifikace T255, Poradí N. Vychází z Atlasu skalních, zemních a půdních tvarů, Akademie Praha 1986.

Závěr: Obsahuje obecné pojmy, patří do věcných autorit, je nutno ošetřit výběr do nabídky a zkratky.

Otázka: Patří zkratky do MA?

Casti

Pevný seznam výrazů pro označení části předmětu (dno, ostří,...), 57 hesel, pole Cast PK T50, seznam skupin, pro něž se nabízí T60, pořadí N, Pozn T255.

Závěr: Velmi specifický heslář, nabídka závislá na skupině předmětu, do autorit zjevně nepatří.

Kompletnost

Pevný číselník kódů pro stupeň kompletnosti předmětu (celý, dno, rukojeť, ...), 94 hesel, pole číselný kód PK T3, slovní označení T50, seznam skupin, pro něž se nabízí T60, Poradí N.

Závěr: Velmi specifický heslář, nabídka závislá na skupině předmětu, do autorit asi nepatří.

Povrchy

Pevný číselník kódů pro strukturu povrchu předmětů (zejm. keramiky), 13 hesel, pole číselný kód PK T2, slovní označení T100, seznam skupin, pro něž se nabízí T60, Pozn T255, PovrchISO T11 (ekvivalent v systému ISO-SEUD), Poradí N.

Závěr: Velmi specifický heslář, nabídka závislá na skupině předmětu, do autorit asi nepatří.

Upravy

Pevný číselník kódů pro úpravu povrchu předmětů (zejm. keramiky), 28 hesel, pole číselný kód PK T2, slovní označení T100, seznam skupin, pro něž se nabízí T60, Pozn T255, PovrchISO T11 (ekvivalent v systému ISO-SEUD), Poradí N.

Závěr: Velmi specifický heslář, nabídka závislá na skupině předmětu, do autorit asi nepatří. Většina hesel však ve věcných autoritách bude, propojení je možné.

Výzdoby

Pevný seznam kódů pro kategorizaci výzdoby předmětů (zejm. keramiky), dvoustupňová hierarchie, 167 hesel, z toho 8 v první úrovni, 159 ve druhé. Pole pro alfanumerický kód PK T4, slovní označení T90, seznam skupin, pro něž se nabízí T60, Poradí N.

Závěr: Velmi specifický heslář, nabídka závislá na skupině předmětu, do autorit asi nepatří.

Barvy

Pevný slovník barev, 9 výrazů, pole Barva PK T30, Poradí N.

Závěr: Hesla v autoritách jsou, mohou být. Drobný problém: v Demusu je "modrá", v NA je "modrá barva". Omezující funkci by šlo řešit použitím kvalifikátoru oboru a účelu.

Lokality

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat), nicméně jako doporučený základ je možno převzít lokality ze SAS (Státní archeologický seznam), tam překryvy nejsou a vymezení je relativně velmi přesné. Lokality SAS jsou pojmenovány číslem mapového listu ZM10 a pořadovým číslem lokality na listu, např 21-22-01/3, ostatní lokality volně slovně.

Pole: zkrácený název PK T25, Lokalita T50, AltNazvy T255, Lokalizace T255, Katastr T6, Okres T4, Kraj T3, Stat T3, NVMin N, NVMax N, Presnost T1, VS N, souřadnice zeměpisné (ZSystem T10, ZZdroj T50, Sirka T7, Delka T8, ZPrumer T1), souřadnice rovinné (RSystem T10, RZdroj T50, X N, Y N, RPrumer T1), souřadnice mapové (MSystem T5, MZdroj T50, Mapa T20, Z N, J N, MPrumer T1), Mapa1,2,3,4 T20, Kultury T255, Teren1,2,3 T4, Urcil T13 (vazba na Adresář), RegSpravce T13 (vazba na Adresář), DatAkt D, Zapsal T13, Pozn M. V připojených tabulkách jsou zasažené katastry, parcely, souřadnice jednotlivých obvodových bodů, archeologické komponenty, výzkumy, odkazy na literaturu a na připojené dokumenty.

Do budoucna je nezbytná vazba na GIS, tj. na digitální mapu.

Závěr: Nebude v autoritách. Byla by to duplikace SAS a zatěžování autorit individuálními lokalitami. Ale bude asi vazba z lokality na nejbližší vyšší geo autoritu (katastr, obec,...).

Administrativní územní jednotky (státy, kraje, okresy, obce, katastry) viz úvodní společná kapitola.

Závěr: Dávat katastry do autorit by bylo duplikací databáze katastrů a vyšších jednotek, vede ji Český úřad zeměměřičský a katastrální (ČÚZAK) a Český statistický úřad, lze v ní hledat např. na

<http://registry.czso.cz/irso/dothle.jsp?kodcis=63>

Kompletní databáze je ke stažení na

[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/struktura_uzemi_xls/\\$File/struktura_uzemi_cr_2011_11_03.xls](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/struktura_uzemi_xls/$File/struktura_uzemi_cr_2011_11_03.xls)

MapoveListy

Přehled rozměrů mapových listů map SMO5, ZM10, ZM25, ZM50, TM10, TM25, TM50 na území ČR, celkem 18698 záznamů, pole Mapa PK T20, Typ T10, délky všech hran (H,D,L,P) N.

Závěr: Pomocná databáze pro výpočty souřadnic, do autorit absolutně nepatří.

SMO5

Pevný seznam označení listů map SMO5 na území ČR, celkem 202 záznamů, pole Cislo PK T4, Navez T30 (jméno největší obce na listu), Poradi N.
Závěr: Pomocná databáze pro výpočty souřadnic, do autorit absolutně nepatří.

Celá řada dalších slovníků zde není uvedena vůbec (StavISO, TypyDok, TypyLit, ZpAkvizice, DuvVyrazeni, ZpUbytku, atd atd). Vše jsou to pevné malé slovníčky se zkratkami (kódy), do autorit nepatří.

Přírodovědné obory

Obdobné ve všech přírodovědných oborech

Demus

System + Nomina (Demus Bot, Zoo, Ent, Geo)

Taxonomický systém, hierarchie s pěti úrovněmi (v Bot šest), dodává se částečně naplněný (střední Evropa, Demus Bot cca 8 000 vyšších rostlin a 40 000 hub, Demus Zoo cca 1 100 jmen, Demus Ent cca 18 000, Demus Geo 0), možnost editace a doplňků.

Pole pro latinské jméno (T60, vč. autora a roku, v Demus Zoo v samostatných polích T40 a T30), v Demus Bot a Zoo i české jméno (T50, resp. T30), rozlišení validních jmen a synonym T1, vazby na nadřazené úrovně, přiřazení do skupiny (T1, v Demus Bot jde o skupinu ve smyslu nejvyšší kategorie, v Demus Zoo podle způsobu měření), v Demus Bot ještě číslo taxonu v zavedeném českém systému Dostál (dnes už postrádá praktický smysl).

Demus neumožňuje poddruhy, nadřády a podobné meziúrovně. Demus neřeší existenci více paralelních systémů (zejména v botanice to vadí).

Bylo by vhodné uvažovat o kompletním přepracování – zakomponovat možnost více úrovní, resp. použití více paralelních systémů, resp. možnosti přeřazení ve vertikálním směru (z druhu rod, z řádu čeleď, ...

Zcela správně kompletní kladogram s nastavením taxonomické úrovně individuálně.

Závěr: Evidentně vyžaduje autoritní řešení,

viz studie/prezentace D.Cigánka N:\inform\W\Projekty\authority\Heslare\ taxo.odp.

Nadějnější je propojení, nikoliv převzetí dat. Jeden ze zásadních momentů projektu I3S.

Lokality (Demus Bot, Zoo, Ent, Geo)

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat).

Pole pro zkrácený název (T35 nebo T25, T50), v některých oborech (Bot, Geo, Arl) i pro plný název (T150), v závislosti na oboru pak pole pro alternativní názvy (Demus Geo), charakteristiku, slovní lokalizaci, zeměpisné souřadnice (šířka T7, délka T8, systém T10, zdroj T50), nadmořskou výšku (T9), vazby na region (v Demus Bot i fytochorion), vazby na administrativní oblasti (stát, kraj, okres, katastr), v některých modulech (Bot, Zoo) směr a vzdálenost od středu katastru, číslo mapového listu (T60, lze zapsat několik čísel), číslo čtverce tzv. středoevropského síťového mapování (T30, lze zapsat několik čtverců).

Přesnější rozpis polí je uveden u každého oboru.

Do budoucna je nezbytná vazba na GIS, tj. na digitální mapu. To vyvolá zásadní změny v pojetí záznamu lokality.

Závěr: Nebude v autoritách. Ale bude asi vazba z lokality na nejbližší vyšší geo autoritu (katastr, obec,...). Jejím prostřednictvím budou propojeny i vyšší jednotky.

Administrativní územní jednotky (státy, kraje, okresy, obce, katastry) viz úvodní společná kapitola.

Bach

Rejstřík druhů, jediné pole T255, plní se automaticky při zápisu do určitých polí sbírkového záznamu:

Botanika - druh

Osteologie - předmět (*není v rejstříku objekty, ale vecobj; neregistruje se automaticky ani druh, ani rod, ačkoliv mají samostatná pole)

Přir.obory - předmět (*není v rejstříku objekty, ale vecobj; neregistruje se automaticky ani druh, ani nic vyššího, neboť taková pole vůbec v záznamech neexistují!)

Zoologie - neregistruje se automaticky ani druh, ani čeleď, ani řád, ani třída, ačkoliv mají samostatná pole

Závěr: Vedení taxonomických autorit je zcela mimo síly a možnosti NK ČR a CITEM. Vyřešit vazbou lokálních systémů přímo na mezinárodně spravované taxonomické rejstříky. Velká práce bude s propojením neřízeně zapisovaných dat na existující systém.

ESMUS

Podrobnější informace nejsou veřejně dostupné, a systém dosud není nasazen v plném rutinním provozu.

Botanika

Demus

Herbáře

Pevný seznam herbářových sbírek, česká podmnožina celosvětového systému Index Herbariorum, doplněná o další instituce s botanickými sbírkami. Pole zkratka (PK T4, celosvětově jedinečné) a název herbáře (T100).

Závěr: Zřejmě autority, otázkou je, zda korporativní či věcné. Další otázkou je, zda preferovaným jménem má být zkratka nebo slovní název (BRNM = Herbarium musei Moraviae = Herbář Moravského zemského muzea).

Lokality

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat).

Pole: zkrácený název PK T35, Lokalita T150, Xlokalita T150, Katastr T6, Směr T3, Vzdal N, Okres T4, Stat T3, Oblast T50, Mapa T60, Ctverec T30, ZSirka T7, ZDelka T8, ZSystem T10, NmVyska T9, Fytochorion T3, Pozn T255

Závěr: Nebude v autoritách. Ale bude asi vazba z lokality na nejbližší vyšší geo autoritu (katastr, obec,...).

Fytochoriony (botanické regiony, poměrně jednoznačně definované)

Pole pro kód (PK T3) a botanický okres (T50) a podokres (T50). Pevné, 258 hesel.

Závěr: Oborově specifický heslář, zavedené kódy. Fakticky se jedná o další formu administrativního členění ČR. Zařadit do geoautorit. Mnohé výrazy se již v geo autoritách vyskytují s obecnějším významem (např. Podbrdsko), u těch použít oborový kvalifikátor „botanika“, případně „fyto geografie“.

Administrativní územní jednotky (státy, kraje, okresy, obce, katastry) viz úvodní společná kapitola.

Pokryvnost

Zkratky a značky devíti různých systémů, používané ve fytoecologii pro záznam četnosti/pokryvnosti výskytu druhu.

Pole pro indikaci systému (T6), zkratka (T2) a procento pokrytí (N). Celkem 110 záznamů

Závěr: Vysoce oborově specifický kompilát různých systémů, určitě zůstane mimo autority. Je použitelný pro automatizované sjednocování/konverzi dat.

Bach

Samostatná aplikace **Botanické lokality**, hlavní tabulka data má pole Označení lokality T50, Stát T100, Okres T100, Oblast T200, Katastr T100, Geografická lok. T255, Ekologická lok. T255, Druh lokality T200, Nadmoř. výška T50, Souřadnice T100, Mapa T100, Map. čtverec T100, Druh půdy T200, Typ půdy T200, Popis M, Vlastník T200, Uživatel T200, Určil T100, Datum určení T100, Publikace M, Poznámka M.

Závěr: Zůstane mimo autority, s autoritami se propojí jen Katastr (vyšší jednotky budou propojeny prostřednictvím Katastru) a případně Oblast. Ohledně GIS platí závěry uvedené výše v kapitole Demus.

Zoologie

Demus

Preparáty

Doplitelný slovníček typů předmětů (vejce, dermoplast, odlitek,...), pole Preparát PK T20, poznámka T255. Na počátku 10 hesel. Může být v autoritách, nutno správně filtrovat do nabídky.

Skupiny

Pevný seznam skupin určujících způsob měření, 10 skupin plus dvě rezervy, pole pro kód PK T1 a slovní definici skupiny (obvykle název třídy) T50.

Závěr: Všechny použité výrazy (až na výjimku “vyšší taxony”) v autoritách jsou. Slovníček ponechat mimo, jen možná propojit.

Hnizdení

Netýká se dokumentace sbírkových předmětů, vztahuje se na pozorování v terénu, což je v Demusu nestandardní přílepek, aby zoolog nemusel používat dva různé programy.

Pevný seznam zkratk, 17 hesel, pole pro zkratku (Hnízd PK T3) a slovní vysvětlení T255.

Závěr: Vysoce specifický kódovník různých nálezových situací, do autorit nepatří.

Stadia

Pevný seznam vývojových stadií (vejce, larva, adult, ...), 8 hesel, pole pro kód PK T1 a slovní označení T50.

Jazykově nekoherentní soubor výrazů sloužící jen k vysvětlení zavedených zkratk. Do autorit nedávat, ani nepropojovat, i když všechny výrazy (české ekvivalenty?) v autoritách jsou nebo by být mohly.

Lokality

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat). Viz úvodní kapitola přír.oborů.

Pole: název PK T35, Katastr T6, Směr T3, Vzdal N, Okres T4, Kraj T3, Stat T3, Oblast T50, Mapa T60, Ctverec T30, ZSirka T7, ZDelka T8, ZSystemT10, NmVyska T9, Biotop T100, Pozn T255

Závěr: Nebude v autoritách. Ale bude asi vazba z lokality na nejbližší vyšší geo autoritu (katastr, obec,...), dále na biotop (věcná autorita).

Administrativní územní jednotky (státy, kraje, okresy, obce, katastry) viz úvodní společná kapitola.

Není realizován heslář pro Biotopy (v záznamu lokality se pole Biotop vyplňuje volně, základní slovník biotopů je však obecně platný a používaný, obvykle se však individuálně upřesňuje).

Závěr: Zavést do autorit, v datech použít dvě pole: 1.propojení na autoritní záznam, 2.volný textový “display” popis (defaultně přebíraný z 1.pole).

Entomologie

Demus

Collectio

Názvy původních sbírek, PK T10, celý název sbírky T50.

Závěr: Úzce individuální slovník, do autorit nepatří.

Lokality

Doplňovatelná databáze lokalit. V entomologii existuje většinově uznávaný systém lokalit na území

ČR, v ostatních oborech žádný společný systém není a zřejmě nebude.

Pole: název PK T35, Země T50, Katastr T6, Okres T4, Kraj T3, Stat T3, Oblast T50, Mapa T60, Ctverec T30, ZSirka T7, ZDelka T8, ZSystem T10, Zdroj T50, NmVyska T9, Biotop T100, Pozn T255
Závěr: Nebude v autoritách. Ale bude asi vazba z lokality na nejbližší vyšší geo autoritu (katastr, obec,...), dále na biotop (věcná).

Administrativní územní jednotky (státy, kraje, okresy, obce, katastry) viz úvodní společná kapitola.

Není realizován heslář pro **Biotopy** (v záznamu lokality se pole Biotop vyplňuje volně, základní slovník biotopů je však obecně platný a používaný, obvykle se však individuálně upřesňuje)

Závěr: Zavést do autorit, v datech použít dvě pole: 1. propojení na autoritní záznam, 2. volný textový "display" popis (defaultně přebíraný z 1. pole).

Geologie (+ paleontologie, mineralogie)

Demus

Minerály (MinerályČGS)

Doplnitelný seznam, dodáváme cca 1000 hesel, pole Minerál PK T50, Zkr T5, Pozn T255, pole pro zařazení v třístupňové hierarchii (T7). Jako rozlišovací znaky možná bude dobré uvádět i chemické složení a krystalickou mřížku.

MinerályČGS je tabulka stejné struktury, obsah dle České geologické služby, 364 záznamů, lze použít pro doplnění či náhradu hesel v základním slovníku.

Závěr: Obecně známé výrazy v autoritách jsou či budou, speciální výrazy tam lze doplnit, pokud bude zajištěna odborná „údržba“. Jinak ponechat heslář mimo autority, co jde, to na autority propojit, případně přidat a propojit.

Horniny

Doplnitelný seznam, dodáváme 325 hesel, pole Hornina PK T50, Kod T3 (obvykle číslo), Pozn T255, pole pro zařazení v dvoustupňové hierarchii (T5).

Pozor na různé významy názvů: kvarcit s.l., kvarcit s.s. (v širším a užším smyslu)

Závěr: Obecně známé výrazy v autoritách jsou či budou, speciální výrazy tam lze doplnit, pokud bude zajištěna odborná „údržba“. Jinak ponechat heslář mimo autority, co jde, to na autority propojit, případně přidat a propojit.

MatISO

Pevný slovník materiálů dle ISO-SEUD, obsahuje název a zařazení v hierarchii, celkem 53 hesel.

Použije se jen při krádeži pro export dat do ISO-SEUD.

Závěr: Nepatří do autorit. Mnohé obecné výrazy (prakticky všechny) však v autoritách jsou, propojit. Nebo dát vše do autorit a vyřešit filtrováním do nabídky?

Stratigrafie

Pole Strat PK T50, Angl T50, Zkr T10, Pozn T255, Zarazení T12 (šestiúrovňová hierarchie).

Doplnitelný slovník, na počátku 214 hesel.

Závěr: Velmi specifický hierarchický slovník se zaužívanými zkratkami. Nechat mimo autority, běžnější hesla do autorit dát a propojit.

Litostrat

Doplnitelný slovník litostratigrafie, dvouúrovňová hierarchie, navázáno na regiony (třetí z pěti úrovní v tab.Regiony).

Pole Litostrat PK T90, Zkr T5, Zařazení T9, Region T70 (vazba na Regiony), Pozn T255.

Na počátku cca 650 hesel.

Závěr: Velmi specifický hierarchický slovník se zaužívanými zkratkami. Nechat mimo autority, běžnější hesla do autorit dát a propojit.

Parageneze

Doplnitelný slovník, pole Paragen PK T50, Zkr T2, na počátku cca 36 hesel.

V Demusu má název slovníku poněkud jiný význam, než v mineralogii.

Závěr: Oborově specifický slovník zaužívaných zkratek. Nechat mimo autority.

Tvary

Doplnitelný slovník, pole Tvar PK T50, Zkr T2, na počátku 17 hesel.

Závěr: Oborový až individuální slang. Sjednocení může narazit na odpor. Nechat mimo autority?

Typy (výrazy holotyp, paratyp apod.)

Doplnitelný slovník, pole Typ PK T50, Zkr T2, na počátku 7 hesel.

Závěr: Univerzální přírodovědecké pojmy, dát do autorit.

Zrnitost

Doplnitelný slovník, pole Zrnitost PK T50, Kod N, Pozn T255, na počátku 18 hesel.

Závěr: Slovní popisy číselné škály, oborová záležitost, do autorit nedávat.

Barvy

Doplnitelný seznam zkratk, pole Zkr T5, Barva PK T30, max. stovky hesel.

Závěr: Lze zařadit do autorit, jsou potřebné i roztodivné kombinace, dokonce kombinace s mírou průhlednosti/průsvitnosti.

Lokality

Doplňovatelná databáze lokalit, jde o vágně vymezené geografické oblasti, bez topologie (mohou se všelijak překrývat).

Pole: zkrácený název PK T35, AltNazvy T255, Lokalita T150, Katastr T6, Okres T4, Kraj T3, Stat T3, Oblast T50, Mapa T60, Ctverec T30, ZSirka T7, ZDelka T8, ZSystemT10, ZZdroj T50, SourX T10, SourY T10, SourSystem T10, SourZdroj T50, NmVyska T9, Pozn M

Závěr: Nebude v autoritách. Ale bude asi vazba z lokality na nejbližší vyšší geo autoritu (katastr, obec,...).

Regiony

Geologické regiony, poměrně jednoznačně definované, doplnitelný slovník (dodáváme jen ČR, 475 hesel).

PK Region T70, Zkr T5, Pozn T255, zařazení do pětiúrovňové hierarchie T10.

Závěr: Úzce oborový hierarchický slovník s kódy (např. L5 = bystřícký vývoj), do autorit nedávat. Jen některá obecnější hesla propojit na ekvivalenty v autoritách (České středohoří).

Administrativní územní jednotky (státy, kraje, okresy, obce, katastry) viz úvodní společná kapitola.

Závěr

Pojetí a forma heslářů

Řízený slovník nebo rejstřík?

Většina systémů se snaží pomocí heslářů (řízených slovníků) regulovat nebo alespoň sjednocovat a usnadňovat prvotní zápis dat. Děje se tak obvykle formou roletových nabídek u vhodných polí na formuláři.

Výjimkou mezi zkoumanými systémy je Bach ProMuseum, který žádné řízené slovníky pro zápis nepoužívá (viz e-mail Bach (Nechvátal) 11.8.2006). Ze zapsaných dat však dodatečně vytváří rejstříky. Jednak automaticky z obsahu některých polí, jednak ručním zadáním jakéhokoliv výrazu. Výsledný obsah rejstříků u Bacha a řízených slovníků u ostatních systémů je pak velmi podobný. Celá konstrukce rejstříků je v Bachu určena pro indexování záznamů. V každé aplikaci má Bach vždy pět rejstříků interně nazvaných osoby, místa, casy, objekty a vecobj, z nich zejména poslední dva dostávají v různých oborech různé venkovní pojmenování i obsah, např. rejstřík objekty se v bibliografii jmenuje Rejstřík nakladatelů a v archivaliích Rejstřík hesel, rejstřík vecobj se v bibliografii jmenuje Rejstřík předmětový a v botanice Druhy. V každém z těchto rejstříků je pro vlastní heslo jediné pole (textové na 255 znaků).

Toto řešení není u Bacha uplatněno v přírůstkové knize (jak pro knihovny, tak pro sbírky), ta nemá žádnou možnost rejstříků.

Specialitou u Bacha je aplikace Osobnosti, která sama je slovníkem osobností, a podobně aplikace

Botanické lokality, která sama je soupisem lokalit.
Rejstříky v Bachu umožňují synonyma, jeden z výrazů je vždy preferovaný.

Rejstřík nebo index?

Demus žádné samostatné rejstříky nevytváří, má však u všech tabulek definované indexy, některé jsou nad jednotlivými poli, jiné nad skupinami polí. U všech tabulek je tzv. primární index (primární klíč), vylučující duplicitu, a u důležitých a složitých tabulek je i několik dalších indexů.

Co zde rozumíme pod slovem rejstřík (v Bachu) a co je index (v Demusu, v Accessu)? Skoro totéž, obojí je seznam klíčových výrazů opatřených identifikací záznamu, v němž je ten který výraz použit. Rozdíl je v tom, že rejstřík si uživatel může vytvářet nebo aspoň dotvářet ručně, kdežto index je interní skrytá pracovní pomůcka databázového systému vytvářená zcela automaticky. Index se vztahuje k určitému poli v záznamech (případně ke slepenci několika polí), kdežto rejstřík se vztahuje k záznamu jako celku (může se ovšem automaticky plnit z nějakého pole). V rejstříku může být několik odkazů na jeden záznam, kdežto v indexu jen jediný. Obojí slouží k rychlému vyhledávání, ale index navíc i k rychlému řazení a k vazbám s dalšími tabulkami.

Pro názornost příklad: Máme sochu, její záznam má Id = 123, Autor = Myslbek a Pozn = restauroval Šumbera. Bach do rejstříku osob uloží dvojici údajů 123-Myslbek. Totéž 123-Myslbek si (ale neviditelně) do indexu k poli Autor uloží Access/Demus. Bach připustí, abyste do rejstříku osob ručně přidali 123-Šumbera, Demus to neumožňuje. Ale zato vám Access/Demus umělecká díla pomocí indexu bleskově seřadí podle autorů, kdežto Bach z rejstříku nepozná, zda záznam 123 zařadit pod M nebo pod Š. Bach samozřejmě může záznamy seřadit přímo podle pole Autor, jen to nebude tak rychlé, právě pro absenci předpřipraveného indexu.

Forma a chování heslářů

Hesláře mohou mít, a také mají, velmi rozmanité formy i chování:

- Počet hesel - od dvou (ano/ne) až po velké tisíce či miliony (druhy v přírodovědném systému).
- Otevřenost - od heslářů automaticky doplňovaných při použití dosud neznámého hesla, přes hesláře doplnitelné prostřednictvím nějaké více či méně přísné "registrační" procedury, až po hesláře zcela uzavřené a definitivní.
- Závaznost - od možnosti zapsat cokoliv i když to není v nabízeném hesláři, přes možnost a nutnost nové výrazy zařadit do hesláře, až po bezpodmínečné omezení pouze na výběr z nabízených hesel.
- Doprovodné údaje - od prostého seznamu hesel bez jakýchkoliv doprovodných informací až po "encyklopedie" s mnoha dalšími údaji ke každému heslu.
- Vzájemné vazby - od jednoduchého seznamu vzájemně "rovnoprávných" pojmů, přes jednoduše větvené hierarchické stromy (tzv. tezaury, např. přírodovědný taxonomický systém), až po složitě propletené a zacyklené struktury.
- Jedinečnost - vyskytují se synonyma (různá slova znamenající totéž)? Vyskytují se homonyma (totéž slovo s různým významem)?

Používané systémy pro správu sbírek volí k heslářům, jejich tvorbě, správě a využití různý přístup.

Demus se snaží dodávat hesláře naplněné odborně garantovaným obsahem, ideálem jsou pevné a závazné slovníky, převzaté z oborových standardů. Příkladem mohou být hesláře ČGS pro geologii a mineralogii a hesláře SAS pro archeologii. Tam, kde pro české prostředí vhodné a odbornou veřejností obecně přijímané hesláře dosud neexistují a nepodařilo se je ani při vývoji Demusu vytvořit, byl akceptován princip volného doplňování heslářů s předpokladem jejich pozdější odborné redakce a sjednocení.

Bach ProMuzeum naopak nereguluje zápis dat žádnými hesláři a vytváří jejich obdobu (rejstříky) až dodatečně ze zapsaných dat. Kombinuje při tom automatické generování s možností individuálních doplňků.

Collective Access (a pokud lze z kusých informací soudit i ESMUS a IMBUS) volí střední cestu, kdy se hesláře obvykle vytvářejí „za chodu“ použitím nových výrazů a jsou okamžitě nabízeny jako pomůcka k další práci. Odborná redakce takto vznikajících heslářů je možná a žádoucí i průběžně. To umožňuje v některých (spíše však výjimečných) případech hned na počátku dodat celý obsah hesláře a v jiných případech naopak ponechat živelně vytvořený obsah zcela bez regulace.

Zahrnutí heslářů do autorit

Ve vztahu k autoritám lze hesláře rozdělit do těchto hlavních kategorií:

- Jasně do autorit patří (např. Osobnosti)

- Patří do autorit, ale obsahují i informace navíc, proto je třeba heslář zachovat a jen na autority navázat (např. Adresář).
- Oborově závislý heslář, případně s propracovanou hierarchií, některá hesla však do obecných autorit patří, zachovat, navázat. (např. archeologické kultury, skupiny)
- Oborově závislý heslář, hesla mají specifické významy a/nebo hierarchii, do autorit nepatří vůbec (např. výzdoby v archeologii).

Časté problémy ve vztahu k autoritám:

- Heslář obsahuje informace navíc, které do autorit nepatří (Adresář).
- Heslář do autorit patří, ale pro daný obor (případně pro daného uživatele) je do nabídky nutno filtrovat právě jen určená hesla (v určeném pořadí) (Adresář, terenní tvary pro archeologii).
- Heslář obsahuje zkratky/kódy, jejichž používání je v oboru zavedené a musí se používat i nadále (archeologické kultury).
- Heslář je hierarchicky uspořádaný, hierarchie je postavena na zkratkách, či kódech (archeologické kultury).

Geografické určení

Lokalizace je zcela zásadním požadavkem v mnoha muzejních oborech, zejména přírodovědných. Moderním nástrojem k lokalizaci a jejímu následnému využití jsou geografické informační systémy (GIS). V systémech pro správu sbírek se dosud vazby na GIS objevují jen jako dodatečné individuální nadstavby a v podstatě se stále jen čeká na komplexní řešení. Prvním pokusem byl předčasně zastavený projekt I3S. Problematika GIS jde však za hranice tohoto textu.

Dosud rovněž nevyužívanou možnost představují slovníky geografických názvů s dalšími podrobnostmi, obvykle se označují slovem **gazetteer**. Největší a nejpoužívanější (Geonames, Falling rain Global Gazetteer, Getty Thesaurus of Geographical Names - TGN, ...) obsahují miliony hesel a pokrývají celý svět, zohledňují i časovou závislost a vzájemné souvislosti jmen. Podrobněji je toto téma rozebráno v dalším výstupu projektu, v textu ***Zdroje.

Česká muzea nic z těchto zdrojů nepoužívají, redaktoři NA ČR jen TGN a jen zřídka, jen jako ověřovací zdroj. Geografické autority NA ČR se budují od nuly. Se vstupem archivů a ústavů památkové péče lze očekávat významné změny v této oblasti. Již nyní se přístup knihoven k podobě geografických autorit mění. Těmito otázkami se bude mj. zabývat projekt INTERPI.

Zdroje

Publikované zdroje

Bach systems s.r.o. ProMuzeum. [CD] Olomouc : Bach systems s.r.o., 2. 11. 2005. Demo verze.

LENHART, Zdeněk. Národní autority v muzeích a galeriích - interoperabilita s NK ČR [online]. 2011 [cit. 2011-12-28]. Dostupné na internetu <<http://www.skipcr.cz/dokumenty/akm-2011/Lenhart.pdf>>

LENHART, Zdeněk. Národní autority v prostředí muzeí a galerií [online]. 2007 [cit. 2011-12-28]. Dostupné na internetu <<http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Archivy07/Lenhart.ppt>>

Moravské zemské muzeum, Metodické centrum pro informační technologie v muzejnictví. Demus01 : moduly Kat, His, Vum, Fot, Arl, Geo, Bot, Zoo, Ent, Krp. [CD] Brno : Moravské zemské muzeum, 2001 - 2008. [cit. 2008]. SW pro správu sbírek.

Nepublikované pracovní materiály CITE M

N:\...\Projekty\autority\Akce\6b27Barborka\Barborka-zapis-podrobny.doc

N:\...\Projekty\autority\Akce\7b28Mytinka\Mytinka-zapis-uplny.rtf

N:\...\Projekty\autority\Akce\9127Litomysl\ZapisPodrobny2.rtf

N:\...\DemusDoc\PracNum\NumZadani.rtf (zadání pro Demus Numismatika, 2001)

N:\...\DemusDoc\PracBib\Biblio_Z.doc (zadání pro Demus Bibliografie, 1999)

Seznam konzultantů

V textu jsou zohledněny připomínky těchto konzultantů:

Mgr. Jan Cempírek (mineralogie, MZM Brno),

Mgr. David Cigánek (botanika, MZM Brno),

Mgr. Dagmar Grossmannová (numismatika, MZM Brno)

PhDr. Dagmar Jelínková (výtvarné umění, NG Praha),

Mgr. Pavlína Kalábková (archeologie, VM Olomouc),

Mgr. René Klimeš (historie, RM Litomyšl),

Vladka Mazačová (výtvarné umění, ČMVU Praha),

Bohuslava Obolecká (etnografie, Soubor lidových staveb Vysočina),

Mgr. Zuzana Sklenářová (archeologie, UK Praha),

Ing. Jiří Šura (geologie, VČM Pardubice),

Mgr. Zdeněk Vermouzek (zoologie, Přerov),

--- konec ---